

Nie jest to doręczenie w trybie art. 15 zzs⁹ ust.2 i 3 ustawy z 2 marca 2020 r.

Sygn. akt: III AUa 509/21 (III AUa 511/21; III AUa 513/21)

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 września 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Marek Szymanowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 10 września 2021 r. w B.

połączonych spraw o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne:

1. **z odwołania A. M. (1)** przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. z udziałem I. Administracji Skarbowej w B. o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. od wyroku Sądu Okręgowego w Suwałkach z dnia 11 lutego 2021 r. (sygn. akt III U 23/21)

2. **z odwołania D. N. (1)** przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. z udziałem I. Administracji Skarbowej w B. o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. od wyroku Sądu Okręgowego w Suwałkach z dnia 11 lutego 2021 r. (sygn. akt III U 10/21)

3. **z odwołania J. R.** przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. z udziałem I. Administracji Skarbowej w B. o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. od wyroku Sądu Okręgowego w Suwałkach z dnia 11 lutego 2021 r. (sygn. akt III U 17/21)

I. podejmuje postępowanie we połączonych sprawach;

II. zmienia zaskarżone wyroki we połączonych sprawach i

oddala wniesione w nich odwołania;

III. odstępuje we wszystkich połączonych sprawach od

obciążania odwołujących kosztami zastępstwa prawnego organu rentowego.

Marek Szymanowski

Sygn. akt III AUa 509/21 (III AUa 511/21; III AUa 513/21)

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

1. **decyzją z dnia 4 grudnia 2020 r.** ustalił podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne A. M. (1) w kwocie 5.574,04 zł od wypłaconej jej w 2018 r. nagrody rocznej za rok 2017;

2. **decyzją z dnia 2 grudnia 2020 r.** ustalił podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne D. N. (2) w kwocie 5.967,64 zł od wypłaconej mu w 2018 r. nagrody rocznej za rok 2017;

3. **decyzją z dnia 3 grudnia 2020 r.** ustalił podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne J. R. w kwocie 5.330,53 zł od wypłaconej mu w 2018 r. nagrody rocznej za rok 2017.

W uzasadnieniu wszystkich tych decyzji organ rentowy przyjął, że ponieważ uzyskany przez ubezpieczonych przychód wynika z ich stosunków pracy, w których pozostawali oni do końca roku 2017, to mimo tego, że wypłata tych świadczeń następowała w roku 2018, kiedy to stracili status pracowniczy na rzecz statusu służby - wypłacone im nagrody roczne podległy oskładkowaniu.

Wymienieni wyżej ubezpieczeni odwołali się - odpowiednio - od decyzji ich dotyczących, prezentując pogląd przeciwny do organu rentowego, a mianowicie podnosili, że skoro z dniem 1.01.2018 r. utracili pracowniczy tytuł do ubezpieczenia na rzecz stosunku służby, który to tytuł nie rodzi już obowiązku uiszczania składek na ubezpieczenia społeczne - to brak jest podstaw do odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne od przychodów uzyskanych w roku 2018, nawet jeżeli są one związane ze rokiem 2017.

Wyrokami Sądu Okręgowego w Suwałkach : z dnia 11 lutego 2021 r. w sprawie dotyczącej: A. M. (2) (III U 23/21); D. N. (1) (III U 10/21) i J. R. (III U 17/21) zmieniono zaskarżone decyzje i stwierdzono, iż nie istnieje obowiązek naliczenia i przekazania składek na ubezpieczenie społeczne skarżących, za miesiąc luty 2018 r., u płatnika składek I. Administracji Skarbowej w B. z tytułu wypłaty nagród rocznych wyżej wymienionych za 2017 r.

Sąd Okręgowy w sprawach tych ustalił, że ubezpieczeni byli funkcjonariuszami (...)Skarbowej i z tego tytułu byli zgłoszeni do obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnych i rentowych, wypadkowego oraz zdrowotnego w 2017 roku. Ustawą z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin oraz niektórych innych ustaw, poczynając od dnia 1 stycznia 2018 r. ubezpieczony zostali włączeni do systemu emerytalnego służb mundurowych i od 1 stycznia 2018 r. zgłoszony jest wyłącznie do obowiązkowego ubezpieczenia zdrowotnego. W lutym 2018 r. ubezpieczonym wypłacono nagrodę roczną za rok 2017 w kwotach wskazanych w zaskarżonych decyzjach, która to kwoty zostały uwzględniona do podstawy do wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne.

Sąd Okręgowy uznając odwołania za zasadne wskazał, że z dniem 1 stycznia 2018 r. w życie weszła ustawa z 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin oraz niektórych innych ustaw, zwana dalej ustawą o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy służb mundurowych. Ustawa rozszerzyła zakres podmiotowy ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy służb mundurowych, bowiem objęła funkcjonariuszy (...)Skarbowej, którzy dotychczas byli objęci powszechnym systemem emerytalnym. Na podstawie art. 7 tej ustawy z 11 maja 2017 r., w art. 6 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych uchylony został pkt 18a, który stanowił, że obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są funkcjonariuszami (...)Skarbowej. Oznacza to, że funkcjonariusze (...)Skarbowej - na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 18a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i na mocy art. 12 ust. 1 tej ustawy - do 31 grudnia 2017 r. podlegali obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym oraz wypadkowemu, a od 1 stycznia 2018 r. nie podlegają tym ubezpieczeniom, lecz wyłącznie ubezpieczeniu zdrowotnemu. Ponadto ustawa z 11 maja 2017 r. zmieniła art. 18 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, który od 1 stycznia 2018 r. stanowi, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych wymienionych w art. 6 ust.1-3

stanowi przychód, o którym mowa w art. 4 pkt 9 i 10, z zastrzeżeniem ust. 1a i 2, ust. 4 pkt 5 i ust. 12. Mając na uwadze powyższe - zdaniem Sądu I instancji - ubezpieczenie od 1 stycznia 2018 r. nie są już objęci powszechnym obowiązkiem ubezpieczenia, który wynika z ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, i brak jest prawnej możliwości naliczenia składek na ich ubezpieczenia społeczne. Sąd Okręgowy podkreślił też, że nagroda roczna przysługuje funkcjonariuszowi za służbę pełnioną w danym roku kalendarzowym w wysokości 1/12 uposażenia, uposażenia chorobowego i uposażenia za przedłużony czas służby otrzymanego na podstawie art. 242 ust. 1 ustawy z 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz. U. z 2020 r. poz. 505). Natomiast w myśl art. 242 ust. 13 powyższej ustawy, nagrodę roczną wypłaca się do dnia 31 marca roku następującego po roku, za który przysługuje nagroda. W ocenie Sądu Okręgowego, mimo że świadczenia nazwane są nagrodami rocznymi za poprzedni rok kalendarzowy, to są one wynagrodzeniem wypłacanym w kolejnym roku i winny mieć do niego zastosowanie wyłącznie przepisy obowiązujące w chwili jego wypłaty, przy czym podstawą obliczenia jej są okoliczności faktyczne zaistniałe w roku poprzedzającym jego wypłatę. Skoro zatem odwołującym wypłacono nagrody roczne w 2018 r., kiedy nie podlegali oni już powszechnym ubezpieczeniom społecznym, to brak podstaw do odprowadzania do ZUS-u składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz wypadkowe od przychodu uzyskanego w tym roku.

Prezentując powyższą wykładnię, która przesądziła o uwzględnieniu odwołań Sąd Okręgowy nawiązał do wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 27 czerwca 2019 r. (III AUa 84/19) zapadłego w podobnym stanie faktycznym.

Organ w wymiennych wyżej sprawach rentowy zaskarżył powyższe wyroki w całości apelacjami i zarzucił naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 18 ust. 1 w związku z art. 4 pkt 9 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2020 r. poz. 266) oraz § 2 ust. 6 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2017 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, do których poboru jest zobowiązany Zakład Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1831) poprzez przyjęcie, że nie istnieje obowiązek naliczenia i przekazania składek na ubezpieczenie społeczne ubezpieczonego za miesiąc luty 2018 r., u płatnika składek I. Administracji Skarbowej w O. z tytułu wypłaty nagrody rocznej za 2017 r.

Wskazując na powyższy zarzut, apelacje wносиły zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie odwołań zasądzenia kosztów procesu.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje :

Apelacje ostatecznie okazały się zasadne, co skutkowało zmianą zaskarżonych wyroków i oddaleniem odwołań.

Przed przejściem do meritum Sąd Apelacyjny zwraca uwagę, że znaczny wpływ spraw o identycznym problemie prawnym, czynił celowym połączenie powyższych spraw do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia na podstawie art. 219 k.p.c., co uczynił Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 14.04.2021 r. Przechodząc natomiast do meritum rozpatrywanych spraw Sąd Apelacyjny w Białymstoku uznał, że ujawniło się w nich istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 390 § 1 k.p.c., które wymaga rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy, albowiem możliwa i uprawniona byłaby również wykładania odmienna od zaprezentowanej w wyrokach Sadu Okręgowego i wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, do którego się one odwołują. Mając na uwadze ryzyko powstania rozbieżności w orzecznictwie Sąd Apelacyjny w Białymstoku w dniu 10 lutego 2021 r. w sprawie apelacyjnej III AUa 906/20 skonstruował pytanie prawne do Sądu Najwyższego o treści: czy od nagrody rocznej należnej funkcjonariuszowi (...)Skarbowej na podstawie art. 242 ust. 1 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U.2020.505 j.t.) za 2017 r., wypłaconej uprawnionemu w 2018 r. należało odprowadzić składki na ubezpieczenia społeczne na zasadach i wysokości określonej w ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U.2020.266 j.t.)?

Zdaniem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku istniały poważne argumenty prawne prowadzące też do odmiennego stanowiska, niż przyjęto w zaskarżonych wyrokach. Bezspornym w zakresie stanu faktycznego było, że nagroda roczna wypłacona odwołującym przysługiwała na podstawie 242 ust. 1 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o

Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U.2020.505 j.t.) była za rok 2017, choć została mu wypłacona 7 lutego 2018 r. Istotną cezurą czasową w tym zakresie jest tu data 1.01.2018 r. albowiem z tym dniem ustawodawca dokonał radykalnych zmian w zakresie ubezpieczeń społecznych funkcjonariuszy celno-skarbowych. W stanie prawnym obowiązującym do 31.12.2017 r. funkcjonariusze urzędów celno-skarbowych zgodnie z art. 6 ust.1 pkt.18a oraz art. 12, art. 13 pkt 12 ustawy z dnia 13 października 1998 r. (Dz.U.2017.1778 j.t.) podlegali obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, wypadkowemu chorobowemu w systemie powszechnym. Ten stan prawny uległ zmianie z dniem 1.01.2018 r., kiedy to wszedł w życie art. 7 ustawy dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2017.1321) dalej jako ustawa o zmianie z 11 maja 2017 r.(...) , mocą którego uchylono art. 6 ust. 1 pkt.18a oraz art. 13 pkt 12 ustawy, wyłączając tych funkcjonariuszy z powszechnego systemu ubezpieczeń, a tym samym utracili oni tytuł do ubezpieczeń w tym systemie. Odpowiednich zmian dokonano też w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 887, z późn. zm.), w której art. 8 ustawy o zmianie z 11 maja 2017 r.(...) nadał nowe brzmienie art. 2 ust. 2 tej ustawy wskazując, że jej świadczenia na warunkach i w wysokości określonych w ustawie przysługują również żołnierzom zawodowym oraz funkcjonariuszom Policji, (...) Służby Celnej, (...)Skarbowej i Służby Więziennej, jeżeli nie spełniają oni warunków do nabycia prawa lub utracili prawo do świadczeń określonych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym tych osób, oraz członkom rodzin pozostałym po tych osobach. Przede wszystkim zaś dokonano zmian ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...), której przepisy od 1.01.2018 r. regulują uprawnienia emerytalne również takich jak odwołujący funkcjonariuszy, co wynika już z samej zmienionej nazwy ustawy jak i ze zmienionego art. 1 tej ustawy (zmienionego art. 1 pkt 1 i 2 ustawy o zmianie z 11 maja 2017 r.(...)). Prawdą jest zatem, że od 1.01.2018 r. wspomniani funkcjonariusze nie posiadają tytułu do ubezpieczeń w systemie powszechnym i tym samym nie istnieje od tej daty obowiązek odprowadzania składek na zasadach ustawy systemowej od uposażenia (przychodów) otrzymanego z tytułu służby. W sprawie niniejszej jednak organ rentowy oskładkował przychód ubezpieczonego materialnie związany z poprzednim rokiem i z tytułem do ubezpieczeń społecznych, gdy odwołujący pozostawał w systemie powszechnym.

Przypomnieć należy, że do końca 2017 r. podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalno-rentowe funkcjonariuszy (...)Skarbowej (art. 6 ust. 1 pkt 18a s.u.s.) stanowił stosownie do art. 18 ust. 1 s.u.s. w ówczesnym brzmieniu przychód, o którym mowa w art. 4 pkt 9 i 10, z zastrzeżeniem ust. 1 a i 2, ust. 4 pkt 5 i ust. 12 , a podstawa ta była też przyjmowana zgodnie z art. 20 ust. 1 s.u.s. do wymiaru składek na ubezpieczenie wypadkowe i chorobowe. Od 1.01.2018 r. art 18 ust.1 s.u.s. nie przewiduje już obliczania podstawy wymiaru składek na te ubezpieczenia funkcjonariuszy (...)Skarbowej. Powstał zatem pewien pozorny paradoks, że choć nagroda roczna związana jest do przychodem z roku 2017 r., kiedy to istniał obowiązek jej oskładkowania, to możliwość jej oskładkowania zarówno prawna jak i faktyczna pojawiła się dopiero w roku 2018 r., kiedy to już z kolei przestał istnieć obowiązek opłacania składek na te ubezpieczenia.

Rozstrzygnięcie powyższego problemu nie mogło nastąpić poprzez zastosowanie przepisów przejściowych, bowiem sam ustawodawca we wspomnianej ustawie nie zawarł stosownych regulacji dot. analizowanej kwestii (por. art. 23-26 ustawy o zmianie z 11 maja 2017 r.(...)). Odwołując się zaś do ogólnych zasad prawa międzyczasowego, co do zastosowania nowej ustawy, trzeba rozróżnić stosowanie norm procesowych i norm o charakterze materialnym. Co do tych pierwszych to niewątpliwie w przypadku braku odmiennych regulacji zasadą jest, że nowe regulacje procesowe mają zastosowanie od momentu wejścia w życie, a zatem także do spraw już zawisłych (por. np. postanowienie SN z dnia 18 marca 2015 r., I CZ 23/15. OSNC-ZD 2016/3/48; uchwała SN 7 sędziów - zasada prawna - z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001/4/53.). Odmienna zasada ma natomiast zastosowanie w przypadku norm prawa materialnego, tutaj bowiem obowiązuje zasada tempus regit actum (czas rządzi czynnością), co oznacza, że prawo materialne stosuje się z momentu danego zdarzenia czy czynności (por. np. wyroki SN: z dnia 21 stycznia 2016 r. III CNP 6/15 LEX nr 2004235; z dnia 26 lipca 1991 r., I PRN 34/91, LEX nr 10905 ; z dnia 17 grudnia 2019 r., III PK 174/18, LEX nr 2779500; uchwała SN z dnia 27 września 2012 r., III CZP 45/12, OSNC 2013/4/44). W sprawach

cywilnych zasadę tę wywodzi się z art. XXVI ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz.U.1964.16.94), w myśl którego, do stosunków prawnych powstałych przed wejściem w życie kodeksu cywilnego stosuje się prawo dotychczasowe, chyba że przepisy poniższe stanowią inaczej. W drodze analogii zasadę tę stosuje się również do stosunków nieregulowanych kodeksem cywilnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2016 r., IV CSK 586/15, LEX nr 2093038). Trzeba też dostrzec zasadę *lex retro non agit* sformułowaną w art. 3 k.c. wykluczającą działanie prawa wstecz, chyba że to wynika z jej brzmienia lub celu. Zasada ta nie stoi jednak na przeszkodzie ocenie skutków prawnych zdarzeń, które powstały pod rządami dawnego prawa. Reguła nieretroakcji a contrario nawiązuje do zasady *tempus regit actum* i jest uważana za fundamentalną dla porządku prawnego. Respektując zakaz retroakcji, zdarzenia prawne i stosunki prawne powstałe pod rządem dawnego prawa należy oceniać według tego prawa, a nie prawa nowego, które będzie miało zastosowanie do zdarzeń prawnych i ich skutków powstałych po dacie jego wejścia w życie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2016 r., III CNP 6/15, LEX nr 2004235). O ile sama zasada *tempus regit actum* nie wydaje się sporna w podstawowym ujęciu, jej zastosowanie w niniejszej sprawie może nasuwać 2 możliwości, tj. czy zasadę tę należy odnosić do momentu istnienia tytułu do ubezpieczenia, czy też do momentu uzyskania przychodu, od którego powstaje obowiązek uiszczenia składek. Sad Apelacyjny w Szczecinie stanął na stanowisku, że dla oskładkowania nagrody rocznej za 2017 funkcjonariuszy (...)Skarbowej znaczenie ma wyłącznie moment uzyskania przychodu, a ponieważ w tej dacie funkcjonariusze ci przestali podlegać ustawie systemowej, uznał że uzyskany przychód nie podlega oskładkowaniu. P. facie ujęcie takie może wydawać się trafne zwłaszcza, że jest korzystne dla ubezpieczonych i ich płatników, którzy nie musieliby być obciążeni składkami. Przy takim jednak podejściu, nie byłoby też podstaw np. do pobrania składek na ubezpieczenie społeczne od nagrody rocznej pracownika, któremu wypłacono by ją już po nabyciu prawa do emerytury i ustaniu pracowniczego tytułu do ubezpieczenia. Proste spojrzenie na moment uzyskania przychodu jako kryterium jego oskładkowania wydaje się zatem zawodne, nie bez znaczenia w tym zakresie jest też podkreślana w orzecznictwie odrębność prawa ubezpieczeń społecznych jako odrębne gałęzi prawa (por. np. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 21 kwietnia 2010 r. II UZP 1/10 OSNP 2010 nr 21-22, poz. 267).

Poza sporem jest, że o istnieniu przychodu podlegającego oskładkowaniu na ubezpieczenie społeczne można mówić, zgodnie z ogólnymi zasadami określonymi w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U.2020.1426 j.t.), do którego odsyła art. 4 pkt 9 s.u.s. - dopiero z chwilą jego otrzymania lub pozostawienia do dyspozycji. Stąd też wynagrodzenie będzie przychodem tego roku podatkowego, w którym zostało otrzymane, choćby nawet dotyczyło ono roku poprzedniego (por. wyrok NSA z 12.12.1997 r., I SA/Wr 1757/96, niepubl.). W konsekwencji przychód powstaje dopiero w momencie jego rzeczywistego uzyskania lub postawienia do dyspozycji (por. w tym zakresie uchwała SN z 8.1.2007 r., I UZP 5/06, OSNP Nr 9-10/2007, poz. 139; uchwała (7) SN z 10.9.2009 r., I UZP 5/09, OSNP Nr 5-6/2010, poz. 71; por. wyroki SN: z 27.02.2013. , II UK 198/12, M.P.Pr. (...) -324; z 2.7.2009 r., II BU 29/08, niepubl.; z 3.2.2012 r., I UK 306/11, niepubl.; z 12.12.2011 r., I UK 179/11, OSNP Nr 21-22/2012, poz. 271; z 10.8.2010 r., I UK 61/10, niepubl.). Konstatacja taka nie jest jednak wystarczająca do przyjęcia, że od spornego przychodu nie należało odprowadzać składek na ubezpieczenie społeczne. Zdaniem Sądu Apelacyjnego uprawnione wydaje się być stanowisko, że istotą problemu jest nie tyle przychód lecz istnienie tytułu do ubezpieczenia. Przychód jest bowiem jedynie elementem pochodnym istnienia tytułu do ubezpieczeń, w niektórych tytułach nawet niekoniecznym do ustalenia podstawy wymiaru składek gdy np. ustawa lub płatnik sam wskazuje podstawę w wyznaczonych granicach w oderwaniu od faktycznych przychodów (por. np. art. 18 ust. 8 i art. 20 ust. 3 ustawy systemowej). Inaczej rzecz ujmując znaczenie w zakresie rozstrzygnięcia o obowiązku opłacania składek ma tytuł do ubezpieczenia, z którym ustawa wiąże obowiązek uiszczania składek. Składki na ubezpieczenia społeczne są pochodną uprzedniego powstania tytułu do ubezpieczeń, czego logicznym skutkiem jest to, że w przypadku podlegania ubezpieczeniom społecznym z mocy ustawy opłacanie składek bez ważnego tytułu nigdy nie zrodzi tytułu do ubezpieczenia, a brak ich opłacenia nie zniweczy istnienia tytułu (por. w tym zakresie np. wyroki SN: z 4.02.2013 r., I UK 484/12, LEX nr 1400088; z dnia 20.04.2016 r., II UK 194/15, LEX nr 2048969; z 7.03.2017 r., III UK 84/16, LEX nr 2278301; z 22.11.2018 r., II UK 363/17, B. - (...).2019/1-2/25). Wtórny charakter składek na ubezpieczenie społeczne w stosunku do tytułu do ubezpieczeń wydaje się uzasadniać wniosek, że jeżeli ustawodawca z danym tytułem wiąże obowiązek opłacania składek na ubezpieczenie społeczne, to wszystkie przychody ubezpieczonego uzyskane z tego tytułu ubezpieczenia podlegają oskładkowaniu na zasadach dla tego tytułu przewidzianych, jeżeli ustawodawca

nie postanowi inaczej. Wszystko to przemawiało zatem za przyjęciem poglądu organu rentowego, że przedmiotowe przychody z roku 2017 r. podległy oskładkowaniu.

Udzielając odpowiedzi na sformułowane zagadnienie prawne Sąd Najwyższy podjął w dniu 26 sierpnia 2021 r. uchwałę (III UZP 1/21), w której co do zasady przychylił się do stanowiska Sądu Apelacyjnego w Białymstoku o istnieniu obowiązku odprowadzenia składek do przychodów z tytułu nagrody rocznej celników z roku 2017 wypłacanej im w roku 2018. Sąd Najwyższy uchwalił bowiem, że „N. roczna za 2017 r. wypłacona funkcjonariuszowi (...) Skarbowej w 2018 r., po ustaniu tytułu obowiązkowego ubezpieczenia społecznego, stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne (art. 242 ust. 1 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej, jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 422 w związku z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 423).

Wprawdzie formalnie rzecz biorąc uchwała taka stosownie do art. 390 § 2 k.p.c. wiąże Sąd Apelacyjny jedynie w sprawie III AUa 906/20, w której sformułowano zagadnienie prawne, to treść tej uchwały odpowiada pogładowi Sądu Apelacyjnego wyrażonym w uzasadnieniu postanowieniu o przedstawieniu zagadnienia prawnego, jak też jest w pełni podzielana i w niniejszej sprawie. Niezależnie od trafności tego stanowiska w świetle zasad wykładni prawa ubezpieczeń społecznych dostrzec też trzeba, że celem jej podjęcia było również zapobieżenie rozbieżnemu orzecznictwu, co jest zjawiskiem niepożądanym i obniżającym w odbiorze społecznych ocenę wymiaru sprawiedliwości. Z uwagi na to wystąpienia z zagadnieniem prawnym postępowania w niniejszej połączonej sprawie zawieszono na podstawie art. 177 § 1 pkt 1. k.p.c. (k. 46) do czasu rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia prawnego przez Sąd Najwyższy, co a podjęcie wspomnianej uchwały uzasadniało podjęcie postępowania na zasadzie art. 180 § 1 k.p.c. bowiem ustała przyczyna tego zawieszenia.

Podzielenie poglądu prawnego wyrażonego w powołanej wyżej uchwale – Sądu Najwyższego czyniło wniesione apelacje organu rentowego zasadnymi i skutkowało zmianą na zasadzie art. 386 §1 k.p.c. zaskarżonych wyroków poprzez oddalenie odwołań.

O kosztach procesu orzeczono na zasadzie art. 102 k.p.c., a zatem przy odwołaniu się do zasady słuszności stanowiącej wyjątek od zasady odpowiedzialności za wynik procesu (98 k.p.c.). W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się uprawnione zastosowanie art. 102 k.p.c. w takich sytuacjach: gdy strona przegrywająca znajduje się w wyjątkowo ciężkiej sytuacji majątkowej, a wytaczając powództwo była subiektywnie przeświadczona o słuszności dochodzonego roszczenia, natomiast strona wygrywająca korzystała ze stałej obsługi prawnej i nie poniosła dodatkowych nakładów na prowadzenie procesu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 2010 r. II CZ 43/10 ,LEX nr 1365639 ;wyrok SN z dnia 17 listopada 1972 r., I PR 423/72, OSNCP 1973, nr 7-8, poz. 138); gdy dochodzone roszczenie wynika z niejasno sformułowanych przepisów (wyrok SN z dnia 6 grudnia 1973 r., I PR 456/73, OSNCP 1974, Nr 9, poz. 154); gdy sprawa ma wątpliwy i dyskusyjny charakter (postanowienie SN z dnia z 27 kwietnia 1971 r., I PZ 17/71, OSNCP 1971, Nr 12, poz. 222). W orzecznictwie Sądu Najwyższego przede wszystkim jednak dominuje stanowisko, że kwestia zastosowania art. 102 k.p.c. pozostawiona jest orzekającemu sądowi z odwołaniem się do jego kompetencji, bezstronności, doświadczenia i poczucia sprawiedliwości. Ocena w tym zakresie ma charakter dyskrecjonalny, oparty na swobodnym uznaniu, ukształtowanym własnym przekonaniu oraz na ocenie okoliczności i może być podważona przez sąd wyższej instancji w zasadzie jedynie wtedy, gdy jest rażąco niesprawiedliwa (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2012 r., III CZ 10/12, OSNC 2012, z. 718, poz. 98). Sąd Apelacyjny dzieląc powyższe orzecznictwo zwraca uwagę, że u podstaw rozstrzygnięcia połączonej sprawy leżała bardzo sporna wykładnia przepisów prawa, które rodziły rozbieżne poglądy prawne w orzecznictwie i wymagały ostatecznie pochylenia się nad tą kwestią Sądu Najwyższego. W takiej sytuacji obciążanie w ostatecznym rozrachunku ubezpieczonych kosztami powstałego sporu prawnego byłoby niewłaściwe, zwłaszcza że pisma procesowe składane w tych sprawach siłą rzeczy były podobne.